

Skolotāja profesijas ilgtspējas izpēte

Starptautiskais mācību vides pētījums TALIS 2024 (*Teaching and Learning International Survey*) ir starptautisks pētījums, kas piedāvā skolotājiem izteikt viedokļus un vērtējumus par savu darbu skolās un mācību vidi. Pētījuma pamata modulis ir 7.-9. klašu skolotāju aptauja, kurā Latvija piedalījās 2013., 2018. un 2024. gadā. 2024. gada aptaujā piedalījās Latvijas 215 skolu 4088 skolotāji un 213 skolu direktori.

TALIS 2024 dati par Latvijas skolotāju salīdzinoši zemo apmierinātību ar darbu, kā arī skolotāju augsto īpatsvaru, kuri līdz 2030. gadam plāno pamest profesiju, liek padziļināti analizēt faktorus, kas saistāmi ar Latvijas skolotāju apmierinātības ar darbu līmeni un kāda ir šo faktoru relatīvā ietekme, tostarp identificējot skolotāju apmierinātības ar darbu nozīmīgākos prognozētājus – stress, darba pienākumu slodze, vadības atbalsts, profesionālā autonomija, dalība lēmumu pieņemšanā, profesijas novērtējums un ietekme, un profesionālā sadarbība, - sakārtojot tos pēc svarīguma un noskaidrojot, kāds ir šo faktoru iedarbības raksturs, piemēram, tieši vai netieši iedarbojoties uz skolotāju apmierinātību ar darbu.

Skolotāji ir izglītības sistēmas pamats. Zināms, ka izglītības sistēmas kvalitāte ir atkarīga no tā, kāda ir skolotāju darba kvalitāte. Lai atbalstītu skolotājus viņu darbā, padziļinātās izpētes mērķis ir analizēt Latvijas 7.-9. klašu skolotāju stresa faktorus, to savstarpējo sasaisti un stresa mazināšanas un skolotāju apmierinātības ar darbu stiprināšanas iespējas, izmantojot TALIS pētījuma jaunākā ciklā un, ja iespējams, iepriekšējo pētījumu ciklu datus un Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas PISA pētījuma jaunākos pieejamos datus, tostarp veicot salīdzinājumu ar OECD vidējiem rādītājiem, kā arī kaimiņvalstu, jo īpaši sekmīgākās izglītības sistēmas – Igaunijas – rādītājiem.

Padziļinātajai izpētei jāpalīdz noskaidrot:

- Faktoru kopumu, kas saistīti ar augstu stresa līmeni skolotājiem, tostarp:
 - o vai skolotāji, kuri sadarbojas ar kolēģiem vai saņem atbalstu no tiem, un kopīgi veido mācību stundu plānus, patērē mazāk laika, lai sagatavotos mācīšanai, un izjūt mazāku stresu par gatavošanos mācību stundām?
 - o vai mākslīgā intelekta rīku izmantošana mācību stundu norises plānošanai ir saistītā ar zemāku stresa līmeni, gatavojoties mācīšanas stundām?
 - o vai konstatējama augsta stresa līmeņa saistība ar mācību materiālu pieejamību, vai salīdzinoši lielu skaitu stundu, kas skolotājam jāpavada, mācot klasē?
 - o vai nepieciešamība izstrādāt jaunus mācību materiālu (prezentācijas, uzdevumu lapas), jo tādi nav pieejami un/vai ir neatbilstoši/nepietiekami, vairo stresu no gatavošanās stundām?
 - o vai ir nosakāms faktoru kopums, kas saistīts ar augsto stresa līmeni no pārmaiņām un reformām skolu dzīvē?
 - o vai ir nosakāms faktoru kopums, kas saistīts ar skolotāju stresu par disciplīnu klasē?

- Vai tādi faktori kā stress darba vidē un skolu vadības atbalsts ir ar lielāko ietekmi uz skolotāju gandarījumu par savu darbu, tostarp:
 - vai skolotāju apmierinātība ar darbu krītas no “pārmaiņu noguruma”, jo skolotāji nav pārmaiņu autori (autoritātes), neizmanto savas kompetences pilnībā un neizjūt gandarījumu par darbu?
 - vai koleģiāla skolu vadības stila (lēmumu pieņemšanas deleģējums, dalība stratēģiskajos vadības lēmumos, horizontālā sadarbība dažādos ar mācību procesa organizācijas jautājumos) pieejamība skolotājiem ir spēcīgāks apmierinātības ar darbu prognozētājs nekā citi atbalsta faktori?
 - vai apmierinātības ar darbu pieaugums skolotājiem ir saistīts ar mazāku administratīvā darba noslodzi?
- Kāds faktoru kopums, to skaitā mācīšanas pieejas, ir saistīts ar mācīšanas mērķu sasniegšanu mācību stundās?
- Kāds faktoru kopums, tostarp ar mācīšanas praksēm saistītais, ietver dabisku un ikdienēju atbalstu skolēnu sociālajām un emocionālajām kompetencēm un to mācīšanu?
- Kā skaidrojams atšķirīgais fokuss uz disciplīnas jautājumiem klasē starp Latvijas un Igaunijas skolotājiem?

Sagaidāmais rezultāts

Jāidentificē faktori, kurus ietekmējot, mazināsies skolotāju stress un palielināsies apmierinātība ar darbu. Identificētie faktori ļaus mērķētāk atbalstīt skolotāju labbūtību skolās, formulējot rekomendācijas rīcībai:

1. izglītības politikas veidotājiem valsts līmenī un pašvaldībās,
2. izglītības politikas īstenotājiem centrālā līmenī un pašvaldībās,
3. skolu vadības komandām.

Sadarbības partnera sekundārās izpētes nodevums:

Sekundārajā datu izpētē sasniedzamais rezultāts ir pētījuma datu sekundārā izpēte, iesniedzot pētījuma datus, analīzes ziņojumu un starptautiskas aprobācijas apliecinājumu (dalība starptautiskā konferencē vai ar konferenci saistītais zinātniskais raksts recenzētā izdevumā), kas ietver pētījuma primārajos datus balstītu atbildi uz konkrētiem rīcībpolitikas jautājumiem. Rezultātu iesniegšanas termiņš – 2027. gada 30. jūnijs.